

## COMPENETRACIÓ DE L'ESCOLA PIA AMB EL POBLE CATALÀ

El 25 de març de 1983, el Superior Provincial de l'Escola Pia de Catalunya, P. Josep M. Balcells, proclamava l'Anunci de les Festes del Tricentenari de l'ESCOLA PIA A CATALUNYA. Fou el col·legi de la vila de Moià la primera fundació de l'Orde Calassància que anuncià el lema «Pietat i Lletres» de Sant Josep de Calassanç al nostre país.

La celebració d'aquest Tricentenari volia dir tres segles d'entesa escolàpia amb el poble català per un futur més humà i més cristià.

¿Quants milers de nois, ciutadans de Catalunya, deuen haver passat per les aules dels col·legis escolapis des d'aquell primer dia que la campana «La Coixa» —anomenada així perquè Josep de Calassanç va voler instal·lar-la ell mateix i fent-ho va caure de l'escala i en restà coix— que assenyalava l'entrada dels alumnes, va tocar, per primera vegada, convidant els alumnes entrar a classe?

Això és feina feta i llavor plantada en la bona terra de Catalunya, es digui el que es digui. Catalunya, gràcies primer als escolapis de Moià i, de seguida, als col·legis de Puigcerdà, d'Oliana, de Balaguer, d'Igualada, de Mataró..., de Sabadell —l'any 1818— ... tingué l'escola popular cristiana que necessitava, i els escolapis van ser senzills protagonistes, oblidats, d'una història diferent en un dels moments més baixos de la Pàtria.

La celebració del Tricentenari es va cloure amb la concessió de la Creu de Sant Jordi per part del Govern de la Generalitat, amb aques-

tes paraules: «Per tres segles de tasca docent i formativa a favor dels nostres infants i joves de tots els estaments, en ciutats, viles i pobles, amb una pregona identificació amb l'esperit de la nostra gent. (DOGC núm. 344, 13-VII-1983).

*Josep de Calassanç, català, prevere, d'Urgell*

L'any 1557, neix a Peralta de la Sal, bisbat d'Urgell. Estudia Filosofia i Teologia a Lleida. El 1575, a Balaguer, rep la Tonsura clerical, essent ordenat sacerdot a Sanaüja el 1583. Per encàrrec del seu bisbe, fa la Visita Apostòlica a l'Abadia de Montserrat. El 1589 és nomenat Secretari del Capítol de Canonges i mestre de cerimònies de la catedral de la Seu d'Urgell. És parent del bisbe d'Urgell i Majordom del seu palau. El 1589 és Arxiprest de Tremp, i actua com Visitador-Reformador dels arxiprestats de Tremp, Sort, Tírvia i Cardós. Era rector de les parròquies conjuntes de Claverol i Ortoneda, quan va sortir del port de Barcelona cap a Roma per veure si li oferien alguna canongia i així disposar de recursos per poder atendre econòmicament la gent de la seva diòcesi.

El 1612 obre la Primera Escola Popular Catòlica a la parròquia de Santa Dorotea, al barri pobre del Transtiber, i el 1638 intentà formar una fundació al bisbat d'Urgell. El 1648 mor a Roma.

*Sant Josep de Calassanç elogia la nació catalana*

Lletres al P. Melcior Alacchi, fundador del col·legi de Guissona:

40 11.

Imbio ab la present la declaratio qualment io non puch mes rebre  
ni altre per mi lo personat de Deset lliures y deu sous que fa la  
casa del Povill de Vilamitjana per raho del vot de pobresa  
que he fet y axi lo dit personat esta a disposicio conforme  
all'istroment rogat per nro Gaspar Mua y podra V.m. juntament  
ab los R. ts de la Pobla cobrar los termes cayguts que crech  
son dos o tres anys y distribuirlos com se espera de sua  
charitat y prudentia que senza dubte algun ne hauran  
del Sr. la remuneratio de Roma als 20 de Gener 1620.

---

Lo Instrament del Personat recomani io en custodia  
als Sra. Canonges de Tremp a fi lo conservassen fin a tant que  
vingues l'ocasio de metterse en executio V.m. lo podra demanar.

Ser. nel Sig.  
Giuseppe de la Mare de Deu primer dit Calasanz

Al Plebà de Ortoneda y Claverol g.e. nro S<sup>r</sup> en Claverol.

Imbio ab la present la declaratio qualment io non puch mes rebre ni altre per mi lo personat de deset lliures y deu sous que fa la casa del Povill de Vilamitjana per raho del vot de pobresa que he fet y axi lo dit personat esta a disposicio conforme all'istroment rogat per nro Gaspar Mua y podra V.m. juntament ab los R. ts de la Pobla cobrar los termes cayguts que crech son dos o tres anys y distribuirlos com se espera de sua charitat y prudentia que senza dubte algun ne hauran del Sr. la remuneratio de Roma als 20 de Gener 1620.

Lo Instrament del Personat recomani io en custodia als Sra. Canonges de Tremp a fi lo conservassen fin a tant que vingues l'ocasio de metterse en executio V.m. lo podra demanar.

Ser. nel Sig.

Giuseppe de la Mare de Deu, primer dit Calasanz

«... espero que n'esdevindrà un gran benefici a aquesta Nació que vers als estrangers que es comporten amb ella com cal, és amable i generosa, més que qualsevol altra nació.

Roma, 12 de maig de 1638

*Servent en el Senyor  
Josep de la Mare de Déu»*

«... procuri no molestar ni enutjar ningú, ni comportar-se amb paraules banals o lèriques, ans procurarà tractar tothom amb gran mansuetud, perquè la Nació Catalana no té parió en el món per als qui es comporten bé amb els seus nadius, encara que esdevé tot el contrari envers els qui no la tracten així... Si no fos d'edat de 80 anys en què sóc, vindria de molt bon grat a aqueixa fundació.

Roma, 11 de juliol de 1638

*Servent en el Senyor  
Josep de la Mare de Déu»*

#### *Naixement de l'Escola Pia catalana*

1638: El P. Melcior Alacchi, sicilià, intenta fundar-la a Guissona, bisbat d'Urgell. 1641: Es funda a la Província de Sardenya, amb la intenció de preparar escolapis per a les fundacions dels Regnes del Consell d'Aragó. 1677: La Província de Sardenya és l'encarregada de fundar-ne a Catalunya i a Aragó, amb l'ajuda dels napolitans, però fracassen a Barbastre i els escolapis sards són repatriats. 1683: Fundació escolàpia a Moià, bisbat de Vic amb cinc religiosos napolitans. 1690: Fundació escolàpia a Oliana i primeres vocacions catalanes. 1699: Fundació escolàpia a Balaguer, i el 1707 es retiren els sards. El P. Tomàs Mir és nomenat Comissari. El 1742, amb les cases de Moià, Oliana, Balaguer, Puigcerdà, Igualada i Mataró, neix la Vice-província de Catalunya: 6 col·legis, 60 religiosos i 2.000 alumnes.

#### *Com ensenyen els escolapis*

-L'Escola Pia, com a institució docent, ofereix, a les poblacions catalanes de finals de s.

XVII i començaments del XVIII, una garantia de preparació, qualitat i continuïtat en l'ensenyament dels minyons.

-Malgrat el caràcter, bàsicament humanístic, de l'ensenyament en el s. XVIII, els escolapis intensificaren l'aprenentatge de l'aritmètica i de les matemàtiques, amb un sentit pràctic i atenent les necessitats d'índole comercial de les diverses poblacions en l'embranchida econòmica del segle.

-Pel que fa als estudis superiors, cal destacar l'aula de filosofia que des del 1742 començà a funcionar al col·legi de Mataró, estudis que gaudien de reconeixement per part de la Universitat de Cervera.

-L'Escola Pia fou respectada provisionalment en les supressions d'Ordes de 1837 i 1868, atesa la seva funció social.

-Mercès a la dotació econòmica dels municipis, les dotacions piadoses de diverses persones, i els estipendis del Ministeri sacerdotal, quedava garantida la gratuïtat de l'ensenyament. Únicament, a partir del 1873, i prèvia autorització de la Santa Seu, s'iniciaren cobraments als alumnes per diversos conceptes, a fi de compensar la minva de les fonts de finançament suara esmentades.

-En el pas del segle XIX al XX, cal fer menció de l'atenció donada als ensenyaments comercials, atenent les necessitats del país. En aquest sentit, cal destacar per la seva concepció pedagògica la creació dels «Museus comercials», especialment els de Sarrià i Mataró.

-Els escolapis participaren en la renovació pedagògica del primer terç d'aquest segle, essent significativa la figura del P. Joan Profitós (Balaguer, 1892-1954), animador de moltes iniciatives pedagògiques de l'Escola Pia de Catalunya, autor de llibres de text catalans i creador del mètode fono-mímic d'aprenentatge de la lectura.

-Avui, la majoria dels col·legis escolapis de Catalunya són escoles d'EGB; alguns ho són

de Batxillerat, i es fa nova atenció a la FP.

-Els antics col·legis on els mestres eren tots religiosos, actualment no existeixen. Seglars cristians i religiosos escolapis comparteixen les responsabilitats de l'educació, i alguns col·legis fins i tot són dirigits per personal no religiós.

#### *Avinença de l'Escola Pia catalana a Sabadell*

Els tràmits per a la fundació del Col·legi escolapi a la vila de Sabadell s'iniciaren a finals del 1814, i el juny del 1818 ja fou obert als alumnes. La comunitat fou rebuda amb gran entusiasme de la població i amb un repic de campanes.

Al cap de 50 anys tothom, a Sabadell, reconeixia la important i molt eficaç feina escolàpica. Així ho testifica la làpida commemorativa en record i amb gratitud en motiu de les festes centenàries, l'any 1918. El text —prou conegut per tothom— diu: «La Ciutat de Sabadell a l'Escola Pia, educadora dels seus fills, promotora de sa creixença, en recordança de la commemoració secular de sa Institució. MDCCCXVIII-MCMXVIII. (Aquesta làpida està exposada al vestíbul del Col·legi).

Certament, aquests dos títols —que Sabadell reconeixia i reconeix— de l'Escola Pia, EDUCADORA dels seus fills i PROMOTORA del seu creixement, constitueixen de per si tot un resum de l'acció calassància en aquest «mil·lenni», del nostre país català, que ara commemorem.

Al curs 1829-30, el col·legi tenia 560 alumnes. Al 1834 n'eren 600. En aquell temps, Sabadell tenia uns 4.000 habitants.

Els anys 1826 i 1828, segons era costum, es mostrà el nivell pedagògic amb uns Exàmens públics, en els quals figuren noms d'alumnes que després serien dirigents de la societat sabadellenca, la qual cosa prova l'amplitud de coneixements que s'ensenyaven als escolapis de Sabadell.

Així podem llegir a la plana 167 del llibre

*Sesenta años de fecunda labor cultural y pedagógica en los Colegios de escolapios de Cataluña* del P. Leodegario Picanyol: «—Según un escrito de Sabadell, "els nostres homes de lletres, els caps de brot de la nostra cultura, els nostres economistes, fabricants i industrials... iniciaren ja l'engrandiment i creixença del nostre poble, destinat a ésser un dels primers de la nostra nissaga". Estos constituyeron la primera generación injertada y forjada por las Escuelas Pías» (A la plana 179, s'hi poden consultar les llistes dels primers alumnes).

Davant de la impossibilitat de recollir en aquestes pàgines tot l'història cultural i pedagògica del P. Picanyol, de la seva obra *SABADELLUM*, suplement cultural de *SENDA*, aniré exposant unes notes que poden ésser fites que marquin l'ascendent de l'Escola Pia a Sabadell durant aquests cent setanta-un anys.

Des del 1818 fins al 1960 arribaren al nombre de 38 els escolapis nadius a Sabadell, que perseveraren i moriren en l'Orde. Actualment, en són 3.

Dels testimonis dels primers, tenim el discurs del Batlle de la ciutat Sr. Joan Casanovas i Sallarés que amb motiu de la festa literària-musical del maig de 1888: «*recordó al público lo mucho que Sabadell debía al Pío Instituto. Dijo que la corona de gloria tanto literaria como industrial que ciñe hoy la ciudad de Sabadell la tejieron las manos de los doctos y piadosos hijos de Calasanz.*» (Nº., «Acad. Calasancia», de Sabadell (1888-maig).

El Dr. Lluís Carreras, en el seu article *De l'esperit cristià*, diu: «*En cap altre nucli ciutadà de Catalunya es trobaria el fenomen d'una Institució educadora com l'Escola Pia, que, durant més d'un segle, ha estat i és el fogar del caràcter il·lustrat i expansiu de les qualitats de la gent, amb tanta avinença i eficàcia... El pas de l'Escola Pia, àdhuc en els edificis representatius, s'albira com l'altitud externa de la seva influència... Els Escolapis portaren a*

*la nostra gent l'estímul de curiositat intel·lectual i la preparació de les coneixences, sense les quals el treball seria un instint rural.»* (Del llibre *Sabadell*, 1928).

L'ambient del Col·legi permet instal·lar-hi el Noviciat dels futurs escolapis des del 1846 al 1868. Després, va passar a Moià.

Del 1868 al 1873 són unes lletres (Arxiu de Roma) del P. Agustí Casanovas al seu germà Calassanç les que ens parlen de l'estat social d'aquells anys. En elles es destaca el costat que oferiren els veïns de la Villa en pro del Col·legi calassanci durant certes tibantors amb l'Ajuntament d'aquella època. No hi manquen al·lusions personals de famílies.

En el *Sabadellum*, febrer 1961, el P. Picanyol transcriu tot l'Historial del *Observatorio meteorológico* del Col·legi de Sabadell escrit pel P. Josep Baburés. L'estació meteorològica va començar a funcionar interinament el setembre de 1895, essent-ne director el P. Joaquim Corominas, rector del Col·legi. Verificava les observacions el professor de ciències físico-naturals el P. Jaume Serradell i, després, el P. Manuel Volart. El 1897 es va inaugurar solemnement la nova estació meteorològica, una de les millors de la «Red meteorológica de Cataluña y Baleares».

Testimoni de la Inspecció provincial de Barcelona en la visita feta al Col·legi de Sabadell el 26 de febrer de 1897: «*La enseñanza de los niños por lo que a la escuela pública respecta, se halla hoy bien atendida, singularmente en la clase que está a cargo del P. Luis Rodés, quien trabaja con celo e inteligencia en el desempeño de su delicada misión educadora, complaciéndome mucho en hacerlo constar así en la presente visita...*» (Inspector Manuel Álvarez). D'aquesta mateixa manera s'expressava «El Delegado Bosch» el 24 d'octubre de 1897, P.O. de la Junta Provincial.

Després de la Biblioteca pública de la Caixa d'Estalvis i de la privada del Sr. Joan

Llonch —diu el P. Picanyol— segurament no n'hi una altra de més nombrosa que la del col·legi dels escolapis: no deu baixar dels 10.000 volums, encara que la seva existència ha estat preterida en alguna enquesta o fulletó informatiu cultural.

Amb motiu de l'homenatge al P. Enric Murt, el 25 d'abril (?), el malaguanyat Josep M. Riu, escrivia a *Cultura cristiana*: «*Sabadell deu a l'Escola Pia bona part de la seva manera d'ésser, i es pot dir que ella ha seguit de prop el seu desenvolupament industrial, cultural i religiós, d'una manera seguida, viva i operant*».

No puc deixar d'espigolar les expressions que el Dr. Lluís Carreras diu sobre aquest maridatge cultural de Sabadell amb l'Escola Pia: «*Inútil fóra cercar en tot Catalunya altra ciutat tan fosa amb l'Escola Pia, com la nostra ciutat de Sabadell... La institució calassànica li és consubstancial. Entre els seus mestres i el nostre llinatge hi ha una correntia dolça*».



*d'esperit que compensa l'esforç paternal de l'educació amb una falange d'escolapis il·lustres que són ara honor de l'Orde i de la ciutat. La nostra civilitat és una democràcia calassànica (permeteu-me el mot) generosa, feïnera, cordial, amiga de la llibertat i avinguda amb l'ordre, avançadora i tradicional... D'aquesta avinença cordial entre l'escolapi i el sabadellenc, en pervé la convivència de simpatia... Com a casa s'hi troben els fills de sant Josep de Calassanç». (I més endavant cita els PP. Sallarés, Corominas, Badia i Llonch).*

Podem citar l'activitat de la vida litúrgica que va dur a terme el P. Josep Franquesa, el qual —es pot dir— fou el braç dret del Dr. Carreras. Participà en els Congressos litúrgics de Montserrat.

Quatre són els escolapis que han estat guardonats amb la dedicació d'un carrer a la ciutat: els PP. Francesc Sallarés, Joaquim Corominas, Francesc Clerch i Lluís Rodés. El P. Calassanç Casanovas fou el primer col·locat a la Galeria d'il·lustres sabadellencs.

Una de les activitats que acompliren els escolapis fou el contacte amb la tot just neixent Congregació de les MM. Escolàpies que tanta influència han tingut a la nostra ciutat. Foren els PP. Tarter, Feliu i Agustí Casanovas. La primera comunitat i col·legi de l'Escola Pia femenina radicà al carrer de Sant Antoni, on hi ha una làpida que ho recorda.

Lletra enviada pel Batlle de la Ciutat en nom de Sabadell al P. General, J. Calassanç Casanovas: «Sabadell, 26 de abril de 1888. Rvmo. Padre: Reunidos en fraternal banquete en este Colegio el Excmo. Sr. Alcalde, D. Juan Casanovas Sallarés, su pariente, juntamente con una Comisión de la Corporación municipal que dignamente preside, y el Rector de este Colegio con su Rvda. Comunidad, después de poner ambas partes la firma al nuevo convenio que asegura la enseñanza que los PP. Esco-

*lapios dan en esta ciudad desde tiempos inmemoriales; tienen el gusto de saludar a Vuestra Reverendísima y comunicarle la noticia del convenio, en la persuasión de que Vuestra Reverendísima tendrá mucha satisfacción al saber la buena armonía que reina entre ambas corporaciones. Se ofrecen a Vuestra Paternidad Reverendísima y besan respetuosamente sus manos. Los firmantes...* (segueixen les firmes del Batlle, del Rector i dels representants de la Corporació municipal en nombre de deu; amb representació de la Comunitat escolàpia, quatre).

*P.D. Lo seu germà Rvd. P. Agustí no firma per haver aixecat los reales d'aquest, i haver anat a can Manent. No obstant, interpretant els seus sentiments s'adhereix a la idea de tots nosaltres».*

Ja en els nostres decennis cal mencionar l'ESCOLA DE SUBURBIS. Amb la col·laboració de «La Asociación Ciudadana de la Industria» i «La Asociación Católica de Dirigentes» varen funcionar sis aules —tres per a nens i tres per a nenes— a l'escola de primer ensenyament de «La Plana del Pintor», col·laborant-hi la Direcció de l'Escola Pia, les religioses Carmelites de la M. Vedruna, de la Divina Pastora, de Sant Josep i de les escolàpies. Era l'any 1958.

Encara resta per fer la descripció del grup de Rectors que han dirigit l'Escola Pia sabadellenca i de l'elenc de personalitats que han passat per les seves aules per poder conèixer més a fons la feina feta a dita institució. Recordem les festes de 1983 en commemoració dels cent anys de l'actual edifici del col·legi.

L'epíleg més eloqüent del Millenium sabadellenc per part de l'Escola Pia, en els moments actuals, és la confiança que els pares sabadellencs demostren envers aquesta Institució, educadora dels seus fills i promotora de sa creixença ètica i intel·lectual.